

December 2007
Minneshögtiden

Jag hyr en parkeringsplats av kyrkoförvaltningen i Lund. Varje arbetsdag parkerar jag min bil utanför den kyrkogårdsgrind som ligger vid det gamla bårhuset för avlidna, ett hus som numera inrymmer gästtoaletter för kyrkogårdsbesökare. Den tidiga morgonen i början av december 2007 är kylig och klar när jag svänger in och parkerar i god tid innan jobbet. Musiken från Ipoden tystnar när FM-sändaren slocknar av att bilnyckeln vrids runt och motorn stannar.

Det tar mig ett par minuter att promenera genom kyrkogården, från bilen till sjukhuset. Gravstenar i olika storlekar kantar den asfaltgång jag följer. De påminner om alla de som tidigare levtt och verkat i staden: Några av de dödas namn finns sirligt utmejslade i gråmelerad granit, andras namn är djupt inhuggna med breda bokstäver i svart marmor. De största stenarna med pampiga utsmyckningar är resta till minne av stadens mest inflytelserika medborgare. Gravarnas utseende växlar med årstiderna, för inför varje ny högtid i kyrkoårets kalender ompyntas

de av de anhöriga. På sommaren med blommor, på vintern med tända ljus och granris. Det är en vacker promenad innan arbetsdagens början.

Mina föräldrars grav ligger strax intill en av de många grusgångarna jag passerar. Jag stannar till en kort stund för att leta efter deras svävande andar. De få bruna löv som hänger kvar på grenarna på den kraftiga lönnen intill graven prasslar vänligt till mig medan gryningen färgar himlen ljust grå ovan trädets krona. Graven till höger om min mors och fars blanka sten i röd granit tillhör en ung kvinna. Ett klockspel är upphängt i en trädgren, som sträcker sig in över hennes platta natursten. Klockorna pendlar sakta fram och tillbaks, och de spröda tonerna från vindens spel underhåller också invånarna i granngraven.

Gravstenen framför mina fötter är ljusröd och blankslipad och placerad på högkant. Två namn är inhuggna med versaler och i fårorna som bokstäverna bildar växer ett tunt lager av grön mossa. Överst står det Gunnar Källén efterföljt av titeln professor, född 1926 och död 1968. Underst Gunnel Källén 1929–1969. Titeln läroverksadjunkt finns inte med efter min mors namn. Kanske var ordet för långt för att bildhuggaren skulle få plats med det? Men på farfars gravsten i Göteborg finns titeln inristad, han var också läroverksadjunkt, precis som mor. En snabb blick på klockan visar att det är dags för mig att sluta fundera. Jag går ut genom kyrkogårdens järngrind, sneddar över den trafikerade gatan och halvspringer mot rött ljus för att hinna i tid till läkarnas morgonmöte. Efter jourrapporten byter jag om till sjukhuskläder i mitt arbetsrum och kollar mitt decemberschema. Dagen framför mig är

vikt åt patientbesök på klinikens öppenvårdsmottagning.

Efter det att den sista patienten lämnat mitt mottagningsrum på fredagseftermiddagen, packar jag snabbt ihop mina saker och skyndar iväg mellan raderna av gravar till kapellet som ligger längst bort i andra änden av kyrkogården från sjukhuset sett. Kläderna jag bär ger ett dåligt skydd mot vintervädret; glipen mellan kjolens nederkant och vinterstövlarna täcks bara av ett par tunna svarta nylonstrumpor. Kylan kryper upp längs låren från de oskyddade knäna medan jag småspringer längs grusgångarna kantade av låga, välklippta buxbomshäckar. Kappellets portar är stängda när jag kommer fram. Jag öppnar försiktigt de ärgade, tunga dörrarna av kopparplåt, smyger in och slår mig försiktigt ner på en av de tomma kyrkbänkarna längst bak.

Människorna som samlats lyssnar koncentrerat på tonerna som fyller kyrkorummet; det är en manskör med fyra studentsångare som sjunger "Kristallen den fina" för att hedra den döda. Jag är en halvtimme sen till minneshögtiden. Många år tidigare har jag suttit i samma kapell och lyssnat på två begravningssceremonier som hölls med sex månaders mellanrum. Då satt jag längst fram, båda gångerna. Jag befinner mig åter i samma kapell som valts till mina föräldrars båda begravningar fyrtio år tidigare. En blomsterklädd kista står där framme på samma plats som mors kista hade stått, belyst av den bleka januarisolnen från det snett infallande ljuset genom de höga smala glasfönstren. Med förvåning inser jag att golvet är helt slätt ända fram till koret. Jag, som varit så säker på att mors kista stått högst upp på en avsats. I minnet ser jag

framför mig stentrappan som leder upp till hennes vita kista. Och hur jag klättrar uppför trappan med blommor i händerna – först storebror, sedan jag och efter mig mina två yngre syskon.

Det mänskliga minnet är bedrägligt och opålitligt, konstaterar jag för mig själv, där jag sitter längst bak och lyssnar på manskörens fortsatta skönsång. Kunskapen kring minne och hjärnans funktion är en del av min yrkespecialitet som läkare och neurolog. Jag vet att minnesbilder kan påverkas och förändras när vi tänker på saker vi tidigare varit med om. För varje gång vi plockar fram ett minne av en tidigare händelse ändrar vi omedvetet lite på minnesbilden, innan den på nytt stoppas in på sin plats i vår hjärnas lagringsutrymmen. När vi nästa gång tänker på samma händelse tar vi fram minnet från den hylla i hjärnan där det förvarats, övertygade om att det vi nu minns är sanningen. Men ingen av oss kan säkert veta vilka detaljer som bytts ut eller förändrats en liten, liten aning. I verkligheten är det en uppdaterad version av händelsen som vi hämtar fram, och det är därför vittnesförhör bara kan göras en gång. Det är första gången vi berättar om vad vi sett eller varit med om som vi återger den version som ligger närmast det som verkligen hänt oss. Jag inser där jag sitter på den hårda kyrkbänken av trä att min sparade version av mors begravning absolut inte är utan ändringar. Stentrappan som ledde upp till koret finns inte i verkligheten.

På den andra sidan av kapellets mittgång ser jag tre vithåriga äldre damer, som sitter bredvid varandra i en

av kyrkbänkarna. Tätt intill varandra verkar de djupt försjunkna i sina tankar, medan de lyssnar till den underbara musiken. Kvinnorna är vänner till den döda, de tre som finns kvar av hennes jämnåriga kamrater. De tre sörjande änkorna sitter med lite böjda ryggar i sin sorg, men också hopsjunkna till följd av ålderdomens tilltagande muskelsvaghet, urkalkning och benskörhet. På min sida av mittgången finns alla släktingar placerade. Min mans mor och bror, mina barns kusiner och nästkusiner. Deras föräldrar, kusiner till min man och barn till den döda. En stor släkt med många grenar, barn och vuxna i alla åldrar blandade på bänkraderna. Flera av gästerna har rest långt för att vara med på minneshögtiden. När tonerna från det sista musikstycket klingat av reser vi oss upp i tur och ordning för att gå fram och ta adjö av den döda vid hennes kista. Efter minneshögtiden bjuds gästerna in till en gemensam måltid.

Det är dukat med vita dukar, fältspatsporslin och silverbestick i Hypoteksföreningens lokaler i huset mitt emot Lunds domkyrkas mäktiga entré. Gästerna är samlade till ett sista gästabud för att hedra den dödas minne. Maten är överdådig, rätt efter rätt bärs in och kocken som lagat läckerheterna presenterar dem för alla som nu slagit sig ner i matsalen. På väggarna hänger stora oljemålningar, porträtt av Hypoteksföreningens styrelsemedlemmar och ägare. Herrarna blickar högtidligt ner på oss som sitter runt borden.

Innan maten serverades hade vi som träffades under minneshögtiden samlats i ett av förrummen till matsalen för att småprata. Medan vi stod där och mumsade på små

snittar med ankleverpastej och smuttade på mousserande vin i höga glas kom en av de gamla damerna från kapellet fram och presenterade sig för mig. När jag artigt hälsade tillbaks presenterade jag mig med både mitt för- och efternamn. Mitt efternamn, som jag fick när jag föddes och som jag valt att behålla.

– Är du dotter till Bengt? Jag hörde honom föreläsa bara för ett par veckor sen. Han var strålande! Hur gammal är han nu egentligen? hade hon frågat mig med klar röst.

– Nej, Bengt är min farbror, min far var hans bror.

– Fysikern? Var det inte en flygolycka? hade damen då sagt med ett dröjande tonfall.

– Jo det är riktigt, min far dog i en flygolycka när jag var barn.

Det hade blivit tyst en liten stund. En obekvämlig tystnad medan jag väntade på en fortsättning. Istället hade min mans döda fasters väninna snabbt bytt samtalsämne, för hon hade haft svårt att fortsätta samtalet efter det att jag nämnt flygolyckan. Man talar fortfarande inte om det som hänt mig och mina tre syskon nästan fyrtio år tidigare, inser jag, där jag nu sitter till bords och inte kan släppa tankarna på vårt samtal nyss.

Vid det dukade bordet är jag placerad mellan en av de tre äldre kvinnorna från kapellet och en av mina barns många nästkusiner. Mannen på min högra sida är vacker och ung, han har kommit för att säga adjö till sin mormor. Den gamla kvinnan på min vänstra sida är elegant och välklädd, och hon verkar vara mycket mån om sitt yttre. Vi har aldrig mötts tidigare, så hon inleder med att presentera sig och jag svarar med mitt namn. Hon tystnar

efter presentationen och hennes blick säger mig att hon vet det jag också genast förstått. Att jag sitter bredvid min mors privatgynekologs änka, det var hennes man som min mor vänt sig till när hon en morgon lagt märke till att det fanns en liten knöl i det ena av hennes två bröst. Den gynekolog som hade rått henne att vänta, eftersom han trodde att förändringen hon upptäckt i bröstet var godartad och att den snart skulle försvinna av sig själv. Vi tittar båda avvaktande på varandra efter presentationen, jag och den äldre kvinnan, som sitter bredvid mig till vänster. Jag känner hur det går en ängel, sakta, sakta, genom rummet, medan jag och min bordsdam båda försöker hitta något lämpligt samtalsämne för en fortsatt konversation utan att vi lyckas bryta tystnaden. Vi säger inget mer till varandra, den välklädda äldre damen vänder sig bort.

Efter en stunds tystnad vänder jag mig till min bordskavaljer till höger. Hans vackra ansiktsdrag markeras av ett välansat, lagom kort skägg och vänliga blå ögon, han är svarthårig med en välklippt och kort frisyra. Kostymen är elegant och slipsen är välknuten. Han är ett barn av den europeiska gemenskapen, modern svensk och fadern italienare. Den unge mannen har vuxit upp i Bryssel men är fortfarande svensk medborgare. Efter avslutad belgisk skolgång studerar han statsvetenskap och internationella relationer i London, han är en EU-medborgare som talar fem språk flytande. Precis som min farfars bror med det fotografiska minnet hade gjort en gång i tiden, han som var ett språkgeni enligt den återberättade versionen av min släkthistoria som serverades mig under min barndom. Gösta med de otroliga språkkunskaperna och det

fantastiska minnet. Gösta, som hade dött långt innan det att jag föddes. Det påstods om Gösta att också han hade kunnat tala fem språk alldeles flytande, trots att han till skillnad från den unge mannen på min högra sida hade levt hela sitt vuxna liv i Lund. Den femspråkiga Gösta hade aldrig varit utomlands.

Gästerna reser sig efterhand från bordet för att njuta av kaffet i den yttre salongens bekväma fåtöljer. Jag sitter kvar en stund, och mina döda föräldrar finns hos mig i rummet när alla gästerna lämnat oss ensamma. Under högtiden i kapellet framstod det med glasklar tydlighet att mitt minne av det som hänt fyra decennier tidigare inte går att lita på. En tråkig insikt med tanke på att jag sedan en tid tillbaka har tvingats börja gräva i de gamla upplevelserna från barndomen.